

О.В.Зеленько, студ. гр. ФК 07-3, Г.І.Міокова, доц., канд. екон. наук  
 Кіровоградський національний технічний університет

## Нормування як метод оптимізації оборотних активів

Оборотний капітал (Оборотні кошти) - це кошти, авансовані в оборотні виробничі фонди і фонди обігу для забезпечення безперервності процесу виробництва, реалізації продукції та отримання прибутку.

Визначення потреби в оборотних коштах здійснюється через їх нормування. Нормування оборотних коштів передбачає врахування багатьох факторів, які впливають на господарську діяльність підприємств.

Існує цілий ряд причин, що зумовлюють необхідність нормування на підприємствах (див. рис. 1.).

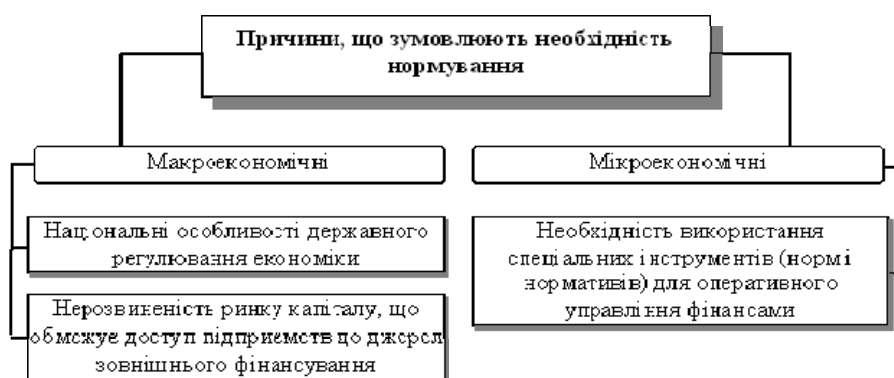


Рисунок 1 – Причини, що визначають необхідність нормування

Вихідними умовами для нормування оборотних активів є:

- характер господарських зв'язків – стійкість, надійність;
- особливість відтворювальної структури оборотного капіталу;
- рівень виробничих затрат як основи визначення необхідності в оборотному капіталі і динаміки його вартості;
- розмір будь-якого елементу оборотних активів повинен бути мінімальним для умов функціонування підприємства (умов постачання, збуту тощо) і в той же час достатнім, щоб не створювати перешкод виробничому процесу.

Основним завданням нормування є розробка на кожному підприємстві економічно обґрунтованих норм та нормативів власних оборотних активів, що забезпечують прискорення обігу та найбільш ефективне використання матеріальних і фінансових ресурсів.

Нормування – це один із основних методів оптимізації рівня оборотних активів, що усуває їх незбалансованість. Адже незбалансованість оборотних активів може викликати:

- а) у випадку їх дефіциту:
  - 1) затримки в постачанні сировиною і матеріалами і, як наслідок, – збільшення тривалості виробничого циклу і зростання витрат;
  - 2) зниження обсягів продаж через недостатність запасів готової продукції;
  - 3) додаткові витрати на вирішення задач фінансування.
- б) надлишок оборотних активів:
  - 1) фізичне або моральне старіння запасів;
  - 2) зростання витрат на зберігання надлишків запасів;
  - 3) банкрутство боржників;

4) збільшення податку на майно з причини наявності великого обсягу ТМЦ і готової продукції;

5) зменшення реальної вартості дебіторської заборгованості і грошових коштів з причини інфляції.

Одним з основних напрямків управління оборотними активами є управління запасами.

Оптимізація рівня виробничих запасів залежить від витрат, що пов'язані з підтриманням запасів і складаються з двох елементів: витрат по зберіганню і витрат по розміщенню та виконанню замовлень. Ці два елементи змінюються обернено пропорційно один одному: чим більшими є витрати по зберіганню оборотних активів (наприклад, необхідні складські приміщення в достатньому обсязі), тим меншими є витрати по постачанню (немає необхідності зайвий раз користуватися послугами транспортних організацій).

В теорії управління запасами доведено, що при деяких обмеженнях та передумовах можна розрахувати розмір оптимальної партії замовлень (Economic Order Quantity – EOQ).

Відповідна формула має вигляд:

$$EOQ = \sqrt{\frac{2 * F * D}{H}}, \quad (1)$$

де EOQ – обсяг партії, од.;

F – вартість виконання одного замовлення (витрати на розміщення замовлення, по отриманню та перевірці товарів);

D – величина витрат запасів за той же період, од.;

H – витрати по утриманню ТМЦ на одиницю запасів за деякий період, в тому числі витрати по зберіганню, транспортуванню, страхуванню разом з рівнем прибутку на інвестований в запаси капітал.

Після визначення оптимальної партії замовлення використовують наступну схему управління замовленнями, які дозволяють за допомогою ряду параметрів формалізувати процедуру оновлення запасів, наприклад, визначити рівень запасів, при якому необхідно здійснювати наступне замовлення

$$RP = MU \times MD; \quad (2)$$

$$SS = RP - AU \times AD; \quad (3)$$

$$MS = RP + EOQ - LU \times LD, \quad (4)$$

де RP – рівень запасів, при якому робиться замовлення, од.;

MU – максимальна денна потреба в сировині, од.;

MD – максимальна кількість днів виконання замовлення;

SS – найбільш ймовірний мінімальний рівень запасів, од.;

AU – середньоденна потреба в сировині, од.;

AD – середня тривалість виконання замовлення (від моменту розміщення до моменту отримання сировини), дн.;

MS – максимальний рівень запасів, од.;

LU – мінімальна денна потреба в сировині, од.;

LD – мінімальна кількість днів виконання замовлення.

Для фінансиста велику роль відіграє і знання принципів аналізу виробничих запасів. Вони базуються на розумінні принципів подання запасів у звітності. Від того, які методи обліку запасів (або собівартості продукції) визначені обліковою політикою підприємства, залежить різна оцінка коштів, які вкладені в запаси, а відповідно, і різні значення параметрів, які беруть участь у визначенні оптимальної політики управління ними.

Найбільш розповсюдженим методом оцінки матеріальних запасів в нашій країні є метод оцінки за фактичною собівартістю придбання. До числа негативних наслідків його використання для підприємства слід віднести те, що він, з одного боку, занижує собівартість

реалізованої продукції і, з іншого, тягне за собою суттєве заниження вартості матеріалів, а отже штучно завищує їх оборотність.

Використання методу оцінки матеріалів за вартістю закупок (ЛІФО), хоча і є досить привабливим в умовах інфляції з позиції оподаткування (так як він максимізує собівартість реалізованої продукції), і в той же час призводить до спотворення величини залишків матеріалів в бік їх зменшення. В результаті цього достовірність показника оборотності активів знижується.

Застосування способу оцінки товарно-матеріальних цінностей за вартістю перших закупок (ФІФО) призводить до того, що вартість реалізованої продукції формується, виходячи з найбільш стійких (в умовах інфляції) цін на матеріали, а їх залишки оцінюються за максимальною (ринковою) вартістю. Виходячи з цього, оборотність поточних активів в даному випадку буде об'єктивно нижчою, ніж в розглянутих раніше способах (в зв'язку з цим корисно прийняти до уваги, що ця перевага методу може одночасно виявитися і його недоліком в очах менеджера, зацікавленого в наданні своїм кредиторам або інвесторам інформації про високу оборотність коштів на підприємстві).

Таким чином, на прикладі лише трьох розглянутих способів оцінки товарно-матеріальних цінностей можна побачити, що, виходячи з поставлених задач і обраної стратегії управління оборотними активами, підприємство має певну можливість регулювання величини коефіцієнту оборотності своїх активів.

Контроль за ефективністю управління запасами на вітчизняних підприємствах здійснюють за допомогою аналізу зміни швидкості обороту запасів. В загальному випадку швидкість обороту виробничих запасів (ВЗ) підприємства прийнято розраховувати за допомогою формули:

$$K_{o.v.z.} = \frac{\text{Виручка від реалізації продукції}}{\text{Середня величина ВЗ}} \quad (5)$$

Середня величина виробничих запасів за даними балансу визначається за формулою:

$$\text{Середня величина ВЗ} = \frac{З_{п} + З_{к}}{2}, \quad (6)$$

де  $З_{п}$ ,  $З_{к}$  – відповідно величина запасів на початок періоду і на його кінець.

Більш точний розрахунок середньої величини активів буде отриманий у випадку використання щомісячних даних про стан активів. Тоді величина активів визначається за формулою:

$$\text{Середня величина запасів} = \frac{\frac{З_1}{2} + З_2 + З_3 + \dots + З_{n*1} + \frac{З_n}{2}}{n-1}, \quad (7)$$

де  $З_n$  – величина запасів в n-му місяці.

Потім визначається тривалість одного обороту в днях:

$$\text{Тривалість обороту} = \frac{360}{\text{Оборотність запасів}} \quad (8)$$

Отже, фінансово стійким є такий суб'єкт господарювання, який за рахунок власних коштів покриває кошти, вкладені в активи, не допускає невиправданої дебіторської та кредиторської заборгованості, своєчасно розраховується за своїми зобов'язаннями. Основою фінансової стійкості є виважена, раціональна організація й ефективне використання оборотних коштів. Але це не означає, що підприємство має вкладати оборотний капітал лише у високоліквідні активи з метою зниження ймовірного ризику та отримання найвищого прибутку. Головною метою діяльності підприємства є створення конкурентоспроможної продукції з високими споживчими якостями.

Одержано 28.04.10